

Hur mycket är lagom — en kritisk granskning

Här i Sverige har debatten i massmedia om den s k nya ekonomiska världsordningen till stor del fokuserats på en studie som arbetats fram av två forskare vid regeringens sekretariat för framtidsstudier [Ingelstam & Bäckstrand 1975a]. Deras förslag till ny världsordning går ut på att i-länderna med Sverige i spetsen bör ransonera köttkonsumtionen, energiförbrukningen och "onödig" bostadsstandard, införa förbud mot privatägande av bilar och förbättra kvaliteten på vissa varaktiga konsumtionsvaror.

Det är framför allt två missförhållanden som I & B vill rätta till med hjälp av det åtgärdspaket man föreslagit. Det ena är det obestridda faktum att större delen av befolkningen i de underutvecklade länderna lever på en materiell nivå som försiktigt uttryckt är miserabel, inte bara i förhållande till den genomsnittliga levnadsstandarden i de flesta i-länderna, utan även i absolut mening. För att komma tillrätta med den ojämna globala "resursfördelningen" räcker det inte med att i-länderna ger bistånd hävdar I & B, det måste till nya grepp av den typ man förespråkar.

Det andra missförhållandet står enligt I & B att finna i vårt eget samhälle. "Under de senaste hundra åren har det i Sverige, liksom i jämförbara länder, funnits ett mycket klart samband mellan tillväxt i ekonomisk aktivitet (t ex bruttonationalprodukt) och förbättringar av olika aspekter av mänsklig välfärd (sociala indikatorer). /Men/ från mitten av 1960-talet synes detta samband ha brutits inom ett antal mycket viktiga aspekter" [I & B 1975c, s 8]. (Det konkreta exempel man drar fram är den minskade medellivslängden för män i Sverige och USA.) Vår tillväxt skulle med andra ord numera vara inriktad på produktion av varor och tjänster som inte bidrar till att höja välfärden.

I & B:s tankegångar representerar en typ av förslag till lösningar av de globala inkomstfördelningsproblemen och våra egna "välfärdsproblem" som blivit allt vanligare under senare tid. Senast har kyrkorna i samband med den ekumeniska u-veckan publicerat ett manifest som innehåller liknande förslag. Idéer av det här slaget har tydligen också föranlett mycket positiva reaktioner i delar

av organisationspressen.

• I & B:s förslag är därför politiskt intressanta (vilket diskuteras närmare i avslutningen) och värda en mer systematisk utvärdering än den som hittills förekommit i massmedia. Syftet med denna artikel är således att noggrant granska om de av I & B angivna medlen och målen hänger ihop och i så fall hur de gör det. Därvidlag ska även de "restriktioner" som I & B lagt in i sitt resonemang, och förekomsten av eventuella alternativa medel, diskuteras.

Den globala inkomstfördelningen

Jag ska börja med att titta på den internationella fördelningsaspekten. Exakt hur genomförandet av I & B:s program ska hjälpa u-länderna talar förslagsställarna inte om för sina läsare. Vad man säger är att en isolerad insats från svensk sida naturligtvis endast skulle ha försumbara (negligable) effekter på resursfördelningen i världen. (Här är det symbolvärdet som är betydelsefullt). Man fortsätter: "only [1] if they induced similar changes in larger industrial countries and [2] if effective mechanisms for the transfer of resources were present would their effect be substantial" [I & B 1975a, s 52]. Här är det av utomordentlig betydelse att hålla isär dessa två villkor. Man måste således fråga sig om det är de föreslagna nedskärningarna inom alla i-länder av viss konsumtion *i sig*, eller om det är *överföringen* av motsvarande resurser, som betyder något för u-länderna.

Att en nedskärning av konsumtionen av kött, bostäder, olja etc i samtliga i-länder skulle betyda något för u-länderna har jag svårt att förstå. En aldrig så stor inskränkning av konsumtionen i i-länderna innebär inte att u-ländernas reala inkomster, och därmed förmåga att producera och/eller konsumera varor och tjänster, förändras. Inte heller innebär nedskärningar av konsumtionen av enskilda varor i i-länderna att världsmarknadspriserna på dessa varor skulle sjunka på lite sikt. Det skulle förutsätta att det långsiktiga utbudet av just dessa varor var mycket prisokänsligt; ett förhållande som strider mot all empirisk ekonomisk kunskap. Det blir således inga lägre importpriser för u-länderna och vari skulle då vinsten bestå?

En nedskärning av konsumtionen i i-länderna å la Ingelstam & Bäckstrand påverkar således *i sig* inte u-ländernas försörjningssituation; endast under förutsättning att nedskärningarna kombineras

med en överföring av resurser betyder åtgärderna något för u-länderna. Och då är det *resursöverföringen* som har någon betydelse. Man är med andra ord tillbaka till att det är genom bistånd — resursöverföringar är ju bara ett annat ord för bistånd — som vi kan göra något för u-länderna. Om vi sedan skär ner just på köttkonsumtionen etc är för u-ländernas del likgiltigt. Någoting måste naturligtvis i-länderna göra avkall på för att skapa ett reall utrymme för överföringen av resurser. Den inhemska förbrukningen av varor och tjänster måste med andra ord minska i förhållande till produktionen. Men så länge utbudet på världsmarknaden av just de varor u-länderna vill ha från oss inte är mycket prisokänsligt på lång sikt spelar det ingen roll *för u-länderna* ur inkomstsynpunkt om utrymmet skapas via generellt konsumtionsminskande åtgärder (skatter) eller via punktinskränkningar av det slag I & B rekommenderar.

Alternativ finansiering

Vad I & B förespråkar är således (välviligt tolkat) bara ett nytt sätt att skapa ett reall utrymme för resursöverföringar till u-länderna, dvs ett annat sätt att finansiera biståndet.¹ Men även om det ur direkt inkomstsynpunkt är likgiltigt för u-länderna *hur* i-länderna skapar utrymme för resursöverföringar, kan det inte finnas andra för u-länderna väsentliga fördelar med I & B:s metoder? Förslagsställarna själva anser det: förutom att medföra en "jämnare resursfördelning" bör våra solidaritetsyttringar med u-länderna uppfylla ett antal restriktioner eller bivillkor. (Antalet restriktioner varierar något beroende på vilket av I & B:s alster man läser men för säkerhets skull ska jag ta upp samtliga här). Frågan är då dels om det av I & B föreslagna sättet att skapa utrymme för resursöverföringar bättre uppfyller dessa restriktioner än traditionellt skattefinansierat bistånd, dels huruvida dessa restriktioner kan anses rimliga. (För att inte bli beskylld för

¹ Fysiska regleringar av vissa konsumtionsvaror minskar inte konsumenternas köpkraft och därmed heller inte den totala konsumtionen (jmr nedan). För att det ska skapas ett *reall* utrymme för resursöverföringarna bör I & B:s konsumtionsregleringar kompletteras med skattehöjningar som håller tillbaka den totala konsumtionen. Annars kommer överföringarna att finansieras genom inflation, s k deficit-finansiering. (Inflation kan ses som en skatt på pengar.)

att försöka ändra reglerna under pågående match ska jag emellertid lämna den sista frågan därhän.)

Den första restriktionen betecknar I & B "livbåtsetiken"; med det avser man att det är bättre att "börja planera på lång sikt" än att ställas inför nödvändigheten av "drastiska ingrepp" [I & B 1975b]. Vad vi riskerar att bli ställda inför undviker man att säga i klartext, men det är väl den dag "resurserna tar slut". Det må vara hur det vill med möjligheten att "resurserna tar slut" en vacker dag, det är inte det centrala problemet här. Frågan är, som den är ställd av I & B, om vi tär mindre på "resurserna" genom att skapa utrymme för inkomstöverföringar på det sätt som I & B förespråkar än genom en allmän konsumtionsminskning via högre skatter. Som jag ser det finns det ingen möjlighet att förutsättningslöst svara på den frågan; det hela beror på hur konsumenterna väljer att anpassa sin konsumtion vid högre skatter.

Vidare säger man att åtgärderna måste vara "politiskt trovärdiga". Inte heller detta är närmare förklarat men betyder förmodligen att åtgärderna bör visa att vi verkligen vill avstå något för att hjälpa u-länderna. Men med tanke på att I & B:s åtgärder i sig inte betyder något för u-ländernas försörjningssituation har man lite svårt att förstå varför den restriktionen finns med. Däremot skulle naturligtvis ett väsentligt utökat bistånd, fritt från bindningar, ge klara besked om att i-länderna verkligen är beredda att offra något för u-länderna.

För det tredje och fjärde ska åtgärderna "ta i beaktande även u-ländernas livsstilar" och "inriktas mot vad en besökare från tredje världen skulle uppfatta som utmanande i vår livsstil". Här får man förmoda att det är en hypotetisk representant för de fattiga och svältande i u-länderna som I & B har i åtanke. Representanter för den överklass i u-länderna som har faktisk möjlighet att besöka oss lever ofta själv på en standard som är helt ouppnåelig för en svensk genomsnittsinkomsttagare, vilket kanske gör denne besökare lite mindre benägen att känna sig utmanad. Och för den hypotetiske fattige från u-länderna är vår, och den egna överklassens, totala konsumtion förmodligen det mest utmanande. Jag tror inte att han skulle tycka det är mer utmanande att vi äter kött och äger privata bilar än att vi har färgteve-apparater, sommarstugor, fritidsbåtar och åker till hans hemland på korta

semesterresor, dvs allt detta som vi, förutom kött, bostäder etc, kommer att skära ner på om resursöverföringar finansieras via högre skatter.

Slutligen lägger I & B på restriktionen att åtgärderna ska vara "mönsterbildande", både för i-länderna och u-länderna. Men eftersom I & B:s propåer i inget avseende har visats uppfylla det mål och de restriktioner som I & B själva ställt upp på ett bättre sätt än alternativet konventionellt finansierat bistånd, utan tvärt om, är det kanske litet förmätet att kräva att förslagen bör vara mönsterbildande för i-länderna. Och för de rika i u-länderna tore en allmän konsumtionsåterhållsamhet i i-länderna vara ett bättre föredöme än den punktasketism I & B förespråkar.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att ett genomförande av I & B:s propåer i sig på intet sätt skulle bidra till att förbättra u-ländernas försörjningssituation och därmed den sneda inkomstfördelningen i världen. Inte heller betraktat som ett alternativt sätt att skapa utrymme för resursöverföringar har I & B:s program några fördelar för u-länderna jämfört med konventionell skattefinansiering av resursöverföringar. Då återstår frågan om ett genomförande av I & B:s förslag skulle förbättra välfärden här i Sverige, det andra målet förslagsställarna har satt upp. Om så är fallet skulle den svenska allmänheten förmodligen också vara mer villig att ge ökat bistånd om det finansieras på det sätt I & B föreslår än om det finansieras genom den vanliga skatten; en inte oväsentlig implikation i sammanhanget.

Den svenska välfärden

Analysen av frågan om och hur ett genomförande av I & B:s propåer skulle öka välfärden i Sverige (och andra i-länder) kan inte göras med hjälp av en liknande uppdelning av mål, medel, restriktioner och alternativa medel som är möjlig när det gällde den internationella inkomstfördelningen. Det beror på att I & B tycks se de föreslagna ingreppen i vår konsumtion som önskvärda i sig och därmed att betrakta både som mål och medel. Eller, vilket är samma sak, att målet är välfärd i abstrakt mening och att medlen är de föreslagna ingreppen i konsumtionen. Hade det varit för att uppnå mer konkreta (ända)mål får man förmoda att I & B hade klargjort vad det är man vill uppnå.

Det kan heller inte vara en nedskärning av den *totala* konsumtionen (i vid

mening) som I & B vill åstadkomma. Ransoneringsringar av vissa varor av den typ I & B förespråkar påverkar inte våra reala inkomster, dvs vår köpkraft och därmed totala förmåga till konsumtion. (Annat än i meningen att ett genomförande av programmet sannolikt medför allokering förluster). Man måste naturligtvis utgå ifrån att I & B förstått detta och att det inte är för att skaffa oss ökad fritid (eller arbetslöshet) som I & B kommit fram med sitt förslag. Atminstone det förra är annars något som kanske flertalet av oss önskar oss på bekostnad av varor och tjänster; och det är närmast det hela debatten om 6-timmarssdagen gäller.

Eftersom I & B inte kopplar sina förslag till krav om höjda skatter kan det heller inte vara för att avdela resurser till ökad offentlig verksamhet som I & B vill dra ner på köttet m m. Annars skulle man kunna tänka sig att det var för att frigöra resurser till ökad utbyggnad av barnomsorgen, åldringsvården, utbildningsväsendet eller socialförsäkringssystemet som I & B vill ha sina förslag genomförda. Inte heller kopplar I & B sina propåer till en omfördelning mellan konsumtion och investeringar i samhället som helhet; något som skulle ge oss möjligheten att konsumera mer i framtiden på bekostnad av konsumtion i dag.

Genom uteslutningsmetoden kommer man således fram till att det måste vara sammansättningen av vår *privata* konsumtion som I & B tycker det är fel på. Vad man indirekt säger är, lite tillspetsat, att vi eldar upp för mycket olja när vi sitter och vräker i oss biff i för stora lägenheter, eller när vi rattar omkring i ägandes bilar, men att vi röker och super för lite när vi sitter framför färg-TV:n i den nya sommarstugan eller fritidsbåten.

Sett ur ekonomens synvinkel skulle detta bero på att det pris konsumenten möter på kött, olja etc är satt för lågt i förhållande till den samhällsliga kostnaden för de resurser som går åt för produktion och import av dessa varor. Att det skulle förhålla sig så är i och för sig ingen orimlighet: varken prismekanismen eller de politiska beslutsprocesser med vars hjälp vi allokera våra resurser är på något sätt ofelbara. Och även om det inte är så dåligt ställt med tillväxten att den är välfärdsreducerande, är det möjligt att dess innehåll avviker från det optimala, dvs att innehållet i tillväxten inte stämmer överens med våra önsningar om hur konsumtionen borde se ut. Men att det just skulle vara köttet,

oljan och bostadsutrymmet som vi "överkonsumerar" är knappast allmänt accepterat.

Det gör att man förväntar sig att I & B:s förslag på något sätt skulle vara underbyggt med argument, dvs att de försöker ge belägg för att välfärden i någon mening skulle öka om vi genomförde de föreslagna propåerna; så är emellertid inte fallet. Det enda I & B gör är att ofentligt ta ställning i fem kontroversiella och komplicerade problemställningar; och i stället för att bygga sina ställningstaganden på analys och argument vädjar man till sina "läsare att tänka själva".

Det låter demokratiskt och bra, men samtidigt verkar det som I & B inte tror sina läsare om att vara kapabla till detta. Man frågar: "Skulle det inte vara en lättnad — en frihet! — att slippa oroa sig för de negativa konsekvenserna för hälsan av för mycket fläskkött?" [I & B 1975c, s 31]. Enligt I & B begriper vi andra tydligen inte att vi bör äta mindre fläskkött om vi oroas för dess konsekvenser för hälsan; utan vi måste ha en uppifrån styrd reglering.

Nya grepp?

Men även om I & B inte tillhandahåller några argument eller någon analys, innehåller förslagen ändå inte något som vi borde, men inte har, ägnat tid och kraft åt att utreda närmare? I & B själva ser det uppenbarligen så och för många läsare ger kanske I & B:s förslag intryck av att vara någonting nytt, tidigare försummat, som är väl värt att ta upp till diskussion, dvs att förslagen trots bristen på analys har en fläkt av "ny världsordning" och speglar en friskhet i tanken.

Vid en närmare betraktelse förstär man emellertid att så inte är fallet. De förslag I & B kommer med berör problem som har stötts och blötts i den politiska och vetenskapliga debatten i årtionden. Skillnaden är bara att I & B förenklar frågeställningarna och kommer med enkla, outredda förslag till lösningar av komplicerade problem på ett sätt som för tanken till Glistrup och andra populisterna. Till detta har man lagt en pretantiös vilseledande språkdräkt, där slagord och hurtiga formuleringar har fått kompensera bristen på analytiskt innehåll. Att det verkligen är fråga om problem som ingalunda oförtjänt har kommit i skymundan kan man lätt se genom att skala av den verbala överbyggnaden och sortera in I & B:s propåer i de respektive fack de hör hemma.

1. En nedskärning av köttkonsumtio-

nen kan antingen åstadkommas genom en ransonering eller en höjning av priserna (kombinerat med inkomsttransferringar om prishöjningarna har önskad effekt på inkomstfördelningen). Priserna på kött och andra livsmedel är reglerade i enlighet med jordbrukspolitiska ställningstaganden om bl a hur mycket kött vi bör konsumera i förhållande till andra nyttigheter. Dessa ställningstaganden har ingalunda gjorts utan debatt av önskvärdheten av det ena och det andra. Det har bl a VPK och Centern sett till, det förra partiet genom krav på slopad moms på alla livsmedel inklusive kött, och det senare partiet genom sitt krav på högre livsmedelspriser över hela linjen.

Tidigare har samma problem diskuterats i termer av om vi ska ha en hög- eller lågprislinje i prissättningen av jordbruksprodukter. Det vill säga om vi ska låta konsumenterna betala subventionerna till jordbruket direkt via högre priser eller indirekt via skattsedeln. Här har vi valt en högprislinje även om denna modifierats under senare år genom bl a en "subvention" på kött på ca 500 miljoner kronor per år!

2. Även frågan om vi bör ransonera (eller ha ett väsentligt högre pris på) oljan har varit föremål för intensiv debatt och analys under senare år. Utan varje sakargument kommer I & B med ett förslag på ett par tre rader och hävdar att den självklara lösningen, inte bara på våra energiproblem utan även på välfärdsproblemen i stort, är en ransonering av olja. Alla som studerat frågan utom I & B tycks vara medvetna om svårigheterna på detta område; åtminstone har ingen annan kommit med så onyanserade och dåligt underbyggda förslag i den ena eller andra riktningen.

3. Frågan om huruvida en reglering av bostadsbeståndet är motiverad ur välfärdssynpunkt har varit aktuell åtminstone sedan 1942. Då infördes som bekant en reglering av bostadsmarknaden bl a i syfte att fördela bostäderna efter behov i stället för efter plånbokens innehåll. Men att denna reglering har förfelat sina syften och haft en mängd ogynnsamma bieffekter är nästan alla numera överens om. Den enigheten har bl a medfört att regleringen i princip är avskaffad från och med i år. Lika eniga torde de flesta vara i att den bästa metoden att åstadkomma en jämnare och rättvisare fördelning av bostadsbeståndet är direkta bidrag av typen bostadstillägg. I denna fråga kommer I & B oblygt dragandes med ett nytt regleringsförslag,

precis som man aldrig hört talas om den tidigare hyresregleringen och de svårigheter den givit upphov till.

4. Frågan om privatbilismens välsignelser och förbannelser har även den utretts flitigt. Debatten har bl a gällt frågorna hur gatutrymmet för bilismen ska värderas och eventuellt prissättas, och hur priset på alternativa transporttjänster, inklusive de kollektiva, ska sättas. Men även frågan om fördelarna med hyrbilar har utretts och förts fram, om än inte i offentlig debatt så åtminstone i de stora internationella uthyrningsföretagens allt annat än blygsamma annonsering. Har inte denna ensidiga framställning av fördelarna med hyrbil övertygat folk i större utsträckning, är det svårt att tro på de fördelar I & B låter oss ana.

Det kan knappast vara så att *relationen* mellan samhällssekonomiska och privatekonomiska kostnader för bilismen beror på om bilarna är privatägda eller hyrda och den totala volymen privatbilism är ett annat problem som har att göra med samhällets möjligheter att erbjuda alternativ till personbilen.

5. Slutligen frågan om de påstått kvalitetsmässigt undermåliga varaktiga konsumtionsvarorna. Visst vore det bra om det går att få företagen att göra bättre grejor, företagen undantagna finns det nog ingen som säger emot på den punkten. Det är heller ingenting som är oövertygat. Hittills har man försökt med produktkontrollnämnden, branschorganisationer och branschinstitut som ansvarar för medlemmarnas varor, lagstiftningen om VDN och inrättandet av marknadsdomstolen, KO och konsumentverket samt, inte minst, genom att riksdagen avvisat upprepade förslag om en lag mot ekonomiskt förtal. Huruvida dessa åtgärder medfört att det blivit bättre är naturligtvis svårt att säga, men i varje fall är I & B inte nöjda. Vad har I & B då för väl genomtänkta konkreta åtgärder att föreslå? Platt ingenting mer än allmänt hållna krav på *mer* lagstiftning utan ett ord om svårigheterna att med hjälp av lagar bestämma exakt vad företagen ska producera. Sådant är ingen behjälpt av men käckt manar I & B att det är dags att gå från ord till handling.

På ingen enda punkt kan I & B, som konstaterats, göra anspråk på att ha pekat på möjligheter till välfärdförbättringar som förbisets eller undandragits offentlig debatt och analys. Det är samma gamla, men långt ifrån ointressanta, frågor som dagligen manglas i politiken, både här i Sverige och i övriga i-

länder. Att så är fallet torde stå klart för var och en som följer med i debatten. Men I & B anser inte att deras propåer har denna vardagsgrå prägel; de ser sitt förslag som något mycket exklusivt, passande att ta fram i samband med diskussionerna om en "ny världsordning".

I en skriftlig inledning till ett seminarium vid nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet nyligen hävdar professor Ingelstam t o m att "de problem uppsatsen behandlar inte har någon tillfredsställande teori [och att] ... diskussionen måste föras med den kombination av osäkerhet och intuition som detta *teorilösa* tillstånd förutsätter" [I & B 1975c]. Med andra ord: det skulle inte finnas några teorier om orsakerna till de globala orättvisorna och metoder att rätta till dessa; det skulle heller inte finnas teorier om samband mellan tillväxt och välfärd i de utvecklade länderna! Lite blygsamhet, herrar Ingelstam och Bäckstrand, hade nog varit klädsamt. En inte helt obetydlig del av världens forskare inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna har varit sysselsatta med dessa frågor i årtionden, och det finns mängder av mer eller mindre väl genomtänkta och prövade teorier om problemen ifråga. Det vet alla samhällsvetare, men Ingelstam och Bäckstrand antingen klassar ut hela den existerande teoribildningen eller är totalt omedvetna om dess existens. Det verkar tyvärr vara det senare alternativet som är det rätta.

Slutsatser

Bakom den typ av förslag som I & B fört fram finns ofta ett uppriktigt och starkt engagemang för u-ländernas sak. Tyvärr har engagemanget i I & B:s och andra fall utmynnat i krav på åtgärder av ett slag som eventuellt har ett symbolvärde men som i reala termer inte betyder någonting för u-länderna — även om nu förslagsställarna hävdar motsatsen. Kraven på alla dessa "nya" men meningslösa grepp kan inte förklaras på annat sätt än att förslagsställarna har en mycket dålig uppfattning om problemens art; både när det gäller underutvecklingens orsaker och i fråga om vad som hindrar i-länderna från att göra något väsentligt för u-länderna.

När det gäller underutvecklingen torde den främsta stötestenen i majoriteten u-länder vara de politiska och institutionella förhållandena. Flertalet u-länder styrs av konservativa och korrumperade regimer (ofta stödda av starka i-landsintressen) vars främsta om inte enda mål

är att slå vakt om den rådande inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Utan en direkt interventionistisk utrikespolitik är det mycket litet vi i Sverige kan göra för att påverka dessa förhållanden — annat än genom valet av biståndsmottagare. Först i andra hand är brist på kapital (resurser) ett hinder för utveckling i u-länderna. Det är därför relativt självklart att de traditionella "liberala" lösningarna ökat bistånd och förbättrade handelsvillkor varken är tillräckliga eller nödvändiga villkor för att lösa u-ländernas problem. Men hur lite vi än kan åstadkomma med hjälp av bistånd och förbättrade handelsvillkor är det väsentligt mer än ett genomförande av t ex I & B:s program skulle medföra för u-länderna.

Att det till syvende og sist är genom överföringar av resurser vi kan göra något för u-länderna säger även I & B indirekt (se citat sid 487 ovan), men vad man kräver är nya metoder att finansiera och överföra resurserna. Men varför nya metoder när vi kan överföra resurser direkt genom skattefinansierat obundet bistånd? För det är utan tvekan den metod som har de minsta oönskade effekterna på konsumtionsmönstret och resursallokeringen, både i mottagar- och givarländerna. Här tror jag förslagsställarna förblindas av sin besvikelse över att i-länderna hittills gjort så erbarmeligt lite för att förbättra situationen för u-länderna. Det är naturligtvis inte nya kanaler för överföring av resurser som behövs; vad som behövs är *politisk vilja* att avstå väsentligt mer till u-länderna. Genom att sätta ljuset på nya "tekniska" metoder att överföra resurser avleder man bara opinionen och massmedias uppmärksamhet från detta centrala faktum. Därigenom gör man det möjligt för politikerna att slippa ta ställning till besvärliga och kostnadskrävande reformer i bistånds- och handelspolitiken gentemot u-länderna; någonting som bara kan gynna den opinion som är negativt inställd till allt vad internationellt solidaritetsarbete innebär.

Fil kand Peter Svedberg
Stockholms universitet

Referenser

- Ingelstam, L., och Bäckstrand, G., [1975a], "How much is enough? — another Sweden", *Development Dialogue*, årg 13 nr 1/2
— [1975 b], "Hur ska vi ge alla värdigt liv?", *Svenska Dagbladet*, 3/8
— [1975 c], "Hur mycket är lagom?", Sekretariatet för framtidsstudier, stencil daterad 1975-10-07